

Serbakov Márton Tibor: Gondolatok[1] a terrorizmus elleni küzdelem és a terrorcselekmények megelőzésének elméleti kérdéseiről, különös tekintettel az internethez kötődő megelőzési módszerekről

1. Bevezetés

Jelen tanulmányban górcső alá veszem a terrorizmus elleni harc elméleti kérdéseit és a teljesség igénye nélkül megvizsgálom a terrorcselekmények megelőzésének eszközeit. Kitérek a büntetőjogi eszközök visszatartó erejének hiányára a terrorcselekmények elkövetésének szempontjából, továbbá rávilágítok a terrorcselekmények megelőzésének internethez kötődő lehetséges módszereire.

Ahogy Bartkó fogalmaz a témát illetően: „Akár a terrorizmusra, mint kriminalitási formára, akár magára a terrorcselekményre, mint büntető anyagi jogi tényállásra fókuszálunk, a kérdés pusztán a büntetőjog világából azonban nyilvánvalóan nem közelíthető meg. Tekintettel a terrorizmus összetett természetére, valamint transznacionális jellegére, még az elsődlegesen büntetőjogi kutatást végző személynek is egyszerre kell nemzetközi jogásznak, kriminológusnak, valamint természetesen büntetőjogásznak is lennie...”[2] A hazai jelenről és a megelőzés fontosságáról osztom Gál álláspontját: „Magyarországon az illegális tömeges migráció[3] és a terrorizmus két olyan veszélyfaktor, amely szerencsére de facto nincs még jelen a mindennapokban, de fel kell készülnünk rá, és mindent meg kell tenni a megelőzés, a biztonság fokozása érdekében.”[4] Resperger szerint egy esetleges extrémista terrorista támadás Magyarországon főként hazánk nemzetközi szerepvállalása kapcsán fenyeget.[5]

2. A terrorizmus és az EU-t érintő migrációs nyomás

A nemzetközi, főleg az Európai Uniót érintő migrációs nyomás az elmúlt két évtizedben egyre intenzívebbé vált, aminek eredményeként az Unió tagállamai egyre több a fejlődő világ országaiból érkező migránst kényszerültek fogadni.[6] A migráció pedig egyszerre lehet eszköze és katalizátora a terrorista cselekményeknek.[7] A FRONTEX adatai alapján 2015-ben a migrációs krízis csúcsán közel 1 800 000 illegális határátlépést rögzítettek az uniós államok, míg 2016-ban ez a szám – ugyan jóval alacsonyabb, de még mindig kirívóan magas – 511 047 irreguláris határátlépés volt.[8] Bartkó az EUROPOL és a FRONTEX jelentéseire tekintettel a következő megállapításokat teszi: Megvizsgálva a terrortámadások, illetve letartóztatások területi eloszlását, az adatokból nagyon jól látszik, hogy az illegális migránsok potenciális célállomásai a terrorista merényletek és a terroristagyanús személyek

tekintetében a leginkább fertőzöttek. Ezekből kiemelve a vallási indíttatású, „dzsihadista” merényletek potenciális elkövetőit, és az ezzel gyanúsított személyeket, az adatok még beszédesebbek. A számok jól mutatják, hogy a vallási indíttatású merénylők száma azokban az államokban magas, és jellemzően az irreguláris migránsok célországainak tekinthető tagállamokban fordul elő statisztikailag a legnagyobb valószínűséggel az ilyen típusú terrorizmus. Bartkó összefoglalva megállapítja, hogy ugyan nem tekinthető az illegális bevándorló terroristának, azonban a – főként vallási szempontok által motivált, illetve az ilyen érvek mentén legitimált – terrorizmus a megváltozott biztonsági helyzet egyértelmű haszonélvezője, mely az Unióban 2015 óta a jelentések alapján is érzékelhető.[9] Az Unió tagállamai által jelentett adatok szerint 2019-ben összesen 141 846 illegális határátlépést fedeztek fel az EU külső határai mentén, ami 4,9%-os csökkenés a 2018-ban felfedezett esetekhez képest, és 92%-os csökkenés a migrációs krízis 2015-ös csúcsához viszonyítva, amikor ez a szám 1,8 millió volt. Az illegális határátlépések száma 2019-ben 2013 óta a legalacsonyabb szintre ért. A számok 2019-ben negyedik éve csökkenő tendenciát mutatnak, és a 2011-eshez voltak hasonlíthatóak.[10] A csökkenő tendencia valamennyire optimizmusra adhat okot.

3. A szélsőjobboldali terrorizmus globális előretörése

Az Europol's 2019 EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) szerint a szélsőjobboldali terrorizmushoz fűződő letartóztatások száma viszonylag alacsony maradt, de már harmadik éve egyhuzamban növekedett. A jobboldali extrémisták a társadalom iszlamizálódásától és a nemzeti identitás elvesztésétől való félelmeken élőködnek. A 2018-as terrorizmushoz fűződő büntetőügyek alapján a dzsihadista terrorista elítélések száma maradt a legmagasabb, de mind a baloldali és jobboldali terrorista elítélésekben növekvés volt tapasztalható.[11] Az utóbbi években globális szinten egy szélsőjobboldali extrémisták általi terrorhullám volt tapasztalható: Pittsburgh, Christchurch, Poway, El Paso, Halle (továbbá Haunau).[12] 2018. október 27-én Robert G. Bowers a Tree of Life pittsburgh-i zsinagógában megölt 11 embert és támadása során 6 ember megsérült.[13]

2019. március 15-én Brenton Tarrant az új-zélandi Christchurch két mecsetében 50 embert megölt és sokakat megsebesített (egy személy később belehalt a sérüléseibe). Tarrant röviddel a támadás előtt elküldte manifesztumát politikusoknak és sajtóorgánumoknak e-mailben, és az elkövetés egy részét Facebookon livestreamelte (élőben közvetítette).[14]

2019. április 27-én John Timothy Earnest egy poway-i zsinagógában egy embert megölt, és hármat megsebesített. Az támadás előtt egy manifesztumot töltött fel az internetre. Earnest

azt állította hogy az új-zélandi terrortámadás volt a saját támadásának a katalizátora.[15]

2019. október 9-én, jom kippur ünnepe idején Stephan Balliet erőszakkal próbált behatolni a zsinagógába, a németországi Halle/Saale-ben, hogy online közvetített vérfürdőt rendezzen. Az épületbe nem sikerült bejutnia, ezért véletlenszerűen lelőtt egy arra járót és egy török étteremhez ment, ahol lelőtt még egy embert. Balliet egy sisakra szerelt okostelefont használt a Twitch nevű platformon történő livestream-hez. Az internetre manifesztumot is töltött fel.[16]

2019. augusztus 3-án Patrick Wood Crusius egy El Paso-i Walmart-ban nyitott tüzet, 20 ember életét kioltva. Később 2 személy belehalt a sérüléseibe, mellyel az áldozatok száma 22-re emelkedett. A támadás során 26 ember sérült meg.[17] Az elkövető a fegyverét és hozzá 1000 darab lőszert az internetről vásárolta. Létrehozott egy „The Inconvenient Truth” (A kellemetlen igazság) című dokumentumot, melyet az elkövetést megelőzően feltöltött az internetre.[18]

2020. február 19-én Tobias Rathjen a németországi Haunau Midnight nevű vízipipa bárjában megölt 3 embert. Azután 2 km-el arrébb az Arena Bar & Cafe-ra nyitott tüzet, további 5 ember életét kioltva. Ez után hazament, és lelőtte az anyját, azután önmagát is. Órákkal a támadás után kiderült, hogy több az internetre töltött anyaga alapján a Rathjen-re hatott a tradicionális szélsőjobb, a faji alapú és a bevándorlásellenes narratívák kombinációja, és több obskúrus összeesküvés elmélet. Az ügy a további kutatás szükségességét jelzi ezen ideák kereszteződésének és az online ökoszisztémának tekintetében, ahol ezek virágzanak, és ahol az olyan elképzelések, mint a „Great Replacement” elmélet hevesen propagáltak, melynek aspektusai megjelennek Rathjen manifesztumában. Crawford és Keen szerint ez az idea köti össze a látszólag különböző terrortámadásokat egy ideológiailag analóg terrorcselekmények globális hálózatában.[19]

Macklin szerint egy, a jobboldali extrémisták erőszakos online szubkulturális milióiban ösztönzött láncreakcióról van szó. Ez a digitális ökoszisztéma egy az abban résztvevők erőszak iránti ingerküszöbét csökkenteni szolgáló kumulatív lendületet táplál. Egyik terrorcselekmény ösztönzi és inspirálja a másikat, „szentek” és „mártírok” egy növekvő kánonját létrehozva.[20] Úgy vélem, hiba lenne a dzsihadista terrorizmus mellett az erősödő szélsőjobboldali terrorizmus fenyegetését nem hasonlóan komolyan venni.

4. várható trendek a terrorizmust illetően

Az ISIS a területét elveszítve mélyponton van. Az atomizációja folytatódni fog, ami néhány téren gyengébbé teszi, de decentralizáltabb volta miatt a hálózatát nehezebb lesz célba

venni. Irakban és Szíriában a terrorszervezet megpróbálja újjáépíteni magát. Állítólag alvó sejtek várnak támadások indítására. A hazatérő külföldi harcosok jelentette fenyegetés alacsonyabb volt a vártnál, de még mindig jelentős számú harcos van, akik elutazhatnak más konfliktusövezetekbe, és erősítésként szolgálhatnak dzsihádistá csoportoknak. Kérdés, hogy mi lesz a fogvatartott ISIS tagokkal. 2020 továbbá jelezheti a Shia harcosok által elkövetett terrorizmus növekedését. Irán marad a terrorizmus fő állami szponzora.

Az al-Kaida, és a hozzá kapcsolódó szervezetek lehetőséget láthatnak az ISIS-t vezető Abu Bakr al-Baghdadi 2019. októberi halálának kihasználásában. Hamza bin Laden halálával elvesztette a látszólagos örökösét, de az al-Kaida területeket szerzett konfliktusok során Szíriában és Jemenben, és Afrika különböző részeiben. Ha az USA katonák ezreit vonja ki Afganisztánból, az al-Kaida jó pozícióban lesz hogy kihasználja a létrejövő hatalmi vákuumot, és hogy regenerálja a hálózatait Dél-Ázsiában.

Clarke a jövőre nézve a globális terrorizmust illetően az egyik legnagyobb aggodalmat keltő trendnek az erőszakos fehér felsőbbrendűséget hirdető extrémista szervezetek és más, a szélsőjobb oldali extrémizmus különféle formái által motivált csoportok terjedését tartja. A terroristák továbbra is kísérletezni fognak új technológiákkal. 2020-ban egy drónnal vagy drónok rajával elkövetett terrortámadás keveseket lepne meg. A németországi Halle-ben 3D nyomtatással[21] előállított fegyverrel elkövetett támadás is jelezhet egy növekvő kifinomultságot, de legalábbis az új technológiák iránti további erős érdeklődést. Ugyan a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás a nem állami szereplők számára nehezebben megközelíthető, a dezinformáció és a „deep fake-ek” új és összetett kihívásokat állítanak a terrorizmus elleni küzdelem szereplői elé. Miközben a közösségi média cégek a terroristák közösségi médiahasználatát ellen lépnek fel, a legmodernebb csoportok új módszereket fognak találni a propaganda gyártására és terjesztésére.

Clarke szerint aggasztóak még a politikai erőszaknak más motivátorai is. Fennáll a lehetősége a neo-Luddita ideológia befolyásolt személyek terrorizmusának, továbbá, hogy olyan személyek kövessenek el terrorcselekményeket, akik a klímaváltozás és környezet problémáira akarják erőszakkal felhívni a figyelmet.[22] A COVID-19 pandémia miatt megváltozott biztonsági helyzetet is kihasználhatják a terroristák.[23]

5. A terrorizmus elleni harc eszköztára

A terrorizmus elleni harcnak három alkotóeleme van: a terrorizmus-elhárító tevékenység, mely a sebezhetőség csökkentésére irányul (antiterrorizmus); a megelőzést célzó terrorizmus-felszámoló tevékenység (counter-terrorizmus); és a kialakult helyzet kezelését és a stabilitást

célzó következménykezelő tevékenység (consequence management).[24]

Az ENSZ kábítószerrel és bűnözéssel foglalkozó bécsi irodájának Terrormegelőző Csoportja 2001-es listája szerint a terrorizmus elleni harc politikai, kormányzati; gazdasági és szociális; pszichológiai-kommunikációs-oktatási; katonai; bírósági és jogi; rendőrségi és büntetés-végrehajtási; titkosszolgálati és egyéb (pl.: bevándorlással kapcsolatos intézkedések) eszközökből áll.[25]

Vadai szerint az antiterrorista stratégia legfontosabb lehetséges elemei: a terrorizmust kiváltó feszültségek megszüntetése; biztonsági erők létszáma, kiképzettsége, technikai felszereltségének erősítése; a társadalmi mozgástér kockázatainak csökkentése; a társadalom tagjainak fokozott ellenőrzése; a média ésszerű önkorlátozása; különleges antiterrorista törvények bevezetése; nemzetközi összefogás erősítése; a potenciális terrorista célpontok fokozottabb védelme; a terroristák anyagi bázisának eliminálása; és a nemzeti adatbázisok egyesítése.[26]

Bolgár, Szternák és Szternák szerint „a terrorizmus elleni harc összetett tevékenység, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt, mely lehetőség szerint összehangolt válságreakáló műveletek sorozata, amely politikai, gazdasági, diplomáciai, titkosszolgálati, adminisztratív, felderítő, rendőri és katonai intézkedéseket foglal magába, és nem csak a hadtudomány, de más tudományok eredményeit is felhasználja.”[27]

6. Elméletek a terrorizmus elleni harc stratégiájáról

6.1. A katonai fellépés

Resperger arra hívja fel a figyelmet, hogy a terrorizmus elleni küzdelem globális méretűvé vált, mely egy olyan harc, vagy háború, amely minden korábbi fegyveres küzdelemtől különbözik, mert nem látható ellenség ellen folyik, akik sajátos hálózatokat működtetnek. Ennek az ellenségnek általában nincs saját országa, sem saját kormánya. Nincs szervezett (reguláris alakulatokból álló) katonai ereje, egyenruhát nem visel, tetteiért nem felel egy kormánynak sem, és nem tart be egy nemzetközi szerződést sem. Resperger szerint a nemzetközi terrorizmus egyre fokozódó tevékenysége és veszélyessége, áldozatainak növekvő száma megköveteli a demokratikus kormányoktól és a nemzetközi szervezetektől, hogy az emberiség elleni főveszélyként küzdjenek ezzel a fenyegetéssel, mely ellen csak összehangolt, egységes, a biztonság minden területére kiterjedő stratégiával lehet felvenni a küzdelmet. Resperger szerint e részstratégiák egyik legfontosabb és leghatékonyabb eleme a katonai erő, melyet csak okosan, pontos felderítési adatokra támaszkodva, alaposan

felkészítve a konkrét feladatra lehet felhasználni. Mivel a Magyar Honvédség nemzetközi kötelezettségeiből adódóan, válságterületeken, a konfliktus katonai megoldásában (békekikényszerítés) és a konfliktus utáni helyzetekben (békefenntartás) is alkalmazásra kerülhet, valamint hazai területen is, katonái számára a terrorizmus elleni küzdelem katonai tapasztalatainak elsajátítása elengedhetetlen.[28] Wilkinson szerint, ha a katonaság kapja a domináns szerepet a terrorizmus elleni harc stratégiájának kidolgozásában, akkor egyértelmű, hogy a hadsereg kapja majd a fő szerepet a stratégia végrehajtásában is. Wilkinson szerint az ún. military warfare model/katonai hadviselés modell alkalmazása a demokratikus kormányok számára csábító lehet, főleg ha a terroristák komoly konvencionális fegyverrel, vagy akár tömegpusztító fegyverekkel is rendelkeznek, és az ellenük felsorakoztatott haderőnek jobb tűzereje, kiképzése, több tapasztalata etc. van. A katonai hadviselés modell előnyei: eleget tesz a köz és média kemény fellépést követelő elvárásának a terrorcselekmények elkövetői és támogatói ellen. A kemény árat fizető elkövetőket és szponzorokat visszatarthatja a további támadásoktól és a támogatástól. Lehetőséget nyújt az elrettentés üzenetének eljuttatására nemzetközi szinten a potenciális elkövetők, állami szponzorok szélesebb köre felé. A modell további előnye az ellenséges vezetés elleni pszichológiai csapás lehetősége, ami alááshatja a vezető szerepüket, vagy gyorsíthatja annak elvesztését. A külföldi terrorista csoportok és szponzor-államaik elleni stratégiai támadó hadműveletek és katonai megtorlás problémákkal és dilemmákkal is jár. Sok terrortámadás esetén rendkívül nehéz vagy lehetetlen a megfelelő mennyiségű és minőségű hírszerés az elkövetők teljes bizonyossággal történő beazonosításához. Egy katonai támadás vagy megtorlás egy szélesebb konfliktust generálhat. Egy ártatlan civilek halálát okozó megtorlás az erkölcsi fölény és a nemzetközi közvélemény szimpátiájának elvesztésének lehetőségét hordja magában. Egy egyoldalúan véghezvitt katonai megtorlás nem biztos, hogy a fontos szövetségesek támogatását élvezzi, és feszültséget kelthet a szövetségesek között. Egy katonai megtorlás a közvéleményben fals elvárásokat kelthet a terrorizmus legyőzésének sikerét illetően, és hasonló vagy intenzívebb katonai akció elvárásához vezethet a későbbiekben. Fennáll továbbá a katonai túlkapás veszélye, ami alááshatja a jogállam értékeit és az emberi jogok védelmét, amik megvédése demokráciáknak kötelessége.[29]

6.2. A megelőzés fontossága

Horváth L. a nemzeti fellépés és a nemzetközi együttműködés fontosságát hangsúlyozza, és hogy tévedés lenne azt gondolni, hogy a terrorizmusra csupán katonai és rendvédelmi eszközökkel adható eredményes válasz, de álláspontja szerint „erőszak ellen erőt kell felmutatni”, lehetőleg már akkor, mikor a terroristák merényletre készülnek. Legideálisabb az alvó vagy szervezkedő terrorista csoportokat felderíteni, és a veszélyt semlegesíteni. A

nemzetközi és nemzeti szervek és valamilyen formában a társadalom együttműködése szükséges, hogy a titkosszolgálatok felvehessék a harcot a terrorizmus ellen. Horváth L. azt tartaná ideálisnak, ha sikerülne a terrorizmus kiváltó okait megszüntetni, ám hozzáteszi, hogy ez majdnem lehetetlen. Véleménye szerint a terrorizmus elleni harcnak ösztársadalmi harccá kell válnia és komplex értelmezést kell nyernie.[30] Bartkó szerint az államnak a terroristákat érdektelenné kellene tennie a terrorista cselekmények elkövetésében, és a terrorizmust okafogyottá tevő megoldások keresését javasolja. A katonai, titkosszolgálati és egyéb eszközöket a gyűlölet fokozására képesnek tartja, ezekkel szerinte hosszú távon célt érni lehetetlen.[31] Barker szerint elsődlegesen nem katonai ügynek kellene tekinteni a terrorizmust, hanem együttes erővel kellene megpróbálni javítani azokon a körülményeken, amelyekből a terrorizmus fakad: csökkenteni a káosz uralta területeket, és enyhíteni a nyomort a világ nagyvárosaiban. Barker a terrorizmust az emberiség elleni bűntettként kezelését javasolja, a terrorizmus elleni háborúban gondolkodás helyett, mert így elkerülhető lenne a háború negatív, politikaellenes mellékhatása, a terroristák sem tetszeleghetnének hősként, ha közönséges bűnözőknek nyilvánítanák őket. Őket ugyanúgy kell üldözni, mint minden más bűnözőt, le kell őket leplezni és az akcióikat megakadályozni. Nem elegendő csupán a már elkövetett terrorcselekményekre történő reakció, a megelőzéssel is foglalkozni kell, és elengedhetetlen fontosságú a hírszerzés fejlesztése. Barker diplomáciai erőfeszítéseket szorgalmaz a terrorizmus sújtotta területek konfliktusainak csökkentésére, esetleg végleges rendezésére. Továbbra is dolgozni kell a demokrácia fenntartásán, az országos és nemzetközi gazdaság reformján, a fegyverek korlátozásán és ellenőrzésén, támogatni kell az alulról szervezett politikai mozgalmakat, mivel mindez képes lehetne enyhíteni a terrorizmushoz vezető feszültségeket.[32]

6.3. Dilemmák a terrorizmus elleni fellépést illetően

Fábián rávilágít arra, hogy az elmúlt években szinte eltűntek az olyan terrorcselekmények, ahol az elkövetők pl. emberrablás vagy gépeltérítés során pénzt vagy bármi más követelést terjesztettek volna elő. A terrorizmus ugyanakkor egyre radikálisabb, kegyetlenebb és szervezettebb. Nem vitatható, hogy a terrorcselekmények egyre kevesebb szervezést, egyre kisebb pénzügyi forrást igényelnek. Fábián megállapítja, hogy jellemzően olyan magatartásformákkal és olyan „eszközbűncselekmények” és előkészítő cselekmények révén valósultak meg az elmúlt évek terrorcselekményei, amelyeket korábban nem tipikusan ilyen cselekményként definiált sem a jogalkotó sem a bűnüldöző szervek. Fábián szerint teljesen új szemléletre van szükség a jogalkotók részéről, megteremtteni annak a lehetőségét, hogy a terrorcselekmény meghatározás során nem csupán és nem jellemzően az elkövetői cselekmény önálló jellegét és tárgyát vizsgáljuk, hanem főként annak célzatát és

eredményét. Továbbá nagyobb és szélesebb felhatalmazást kell adni a nyomozó hatóságoknak és titkosszolgálati szerveknek, és a bevándorlás politika is szigorúbb szabályozást igényel. Fábrián a magánbiztonság vonatkozásában is jogalkotói, jogalkalmazói feladatot lát a kérdéskörben. Az elmúlt 4-5 év során elkövetett terrorcselekmények alapján megállapítható, hogy azok tipikusan a magánbiztonsági szektort érintő tömegrendezvényeken történtek. E tárgykörben a fizikai, helyi megelőzés tekintetében korábban nem ismert tárgykörben és vertikumban merül fel a magánbiztonsági szférában dolgozó cégek és szakemberek felkészítésével, munkájával és a hivatásos szervekkel való együttműködésük kereteivel kapcsolatos jogi szabályozás szükségessége.[33] Korinek szerint a szélsőségek sem jogi, sem politikai eszközökkel nem számolhatók fel teljesen, a polgári demokráciák alapvető jellemzőit figyelembe véve a terrorizmus elleni harc befejezhetetlen. Korinek egy öngerjesztő folyamatra figyelmeztet, mely akkor következhet be, ha az állam hagyja magát a terroristák által provokálni. A terrorizmus elleni harc drága, és óhatatlanul együtt jár számos szabadságjog korlátozásával. A kényszerből hozott ún. antiterrorista törvények „szükségképp diszkriminatívak” és az alkotmányos szabadságjogokat erősen csorbítják.[34] Radai és Vajda szerint: „A terrorizmus elleni küzdelem szükségszerűen együtt jár az emberi jogok korlátozásával. A megfelelő „harchoz”, megfelelő eszközök kellene, s ezek nem léteznek áldozatok nélkül.”[35] ...„Felvetődik tehát a tragikus kérdés, a társadalom az államnak vagy a terrorizmusnak szolgáltatassa-e ki magát? A cselekvések eredményeinek ambivalenciája megteremti a 22-es csapdáját. A terrorizmus, az állam bármelyik utat is választja az ellene való fellépésben, szükségszerűen eléri a célját.”[36] Csányi szerint még a veszély időszakában is szükséges, hogy valódi elveihez hű maradjon a jogállamiság. Az erős és stabil jogállam a brutális terrortámadásokra megfelelően, arányosan válaszol. Elsősorban a túlreagálástól kell tartózkodni. A terroristák célja egy erőszakspirál megindítása, melynek a végén a terrorszervezet önkénye, mint „jogos önvédelmi intézkedés” áll az állítólagos agresszív expanziós politika ellen – ezzel indokolva a brutalitást, az önkényeskedést.[37] A háborús felfogást képviselő Carr szerint a terrorizmus –ahogy az elkövetői sokszor ragaszkodnak is az ekként való megjelöléshez – valójában a hadviselés egy formája, és csak akkor, ha a terrorizmus ekként ismerjük el, leszünk képesek egy átfogó és jelentőségteljes választ kidolgozni a fenyegetésére.[38] Korinek szerint viszont nem hadviselésről, háborúról van szó, hanem a „kriminalitás kiemelkedően súlyos megnyilvánulásairól.”[39] Korinek a terrorizmust a bűnözés megnyilvánulásának tartja, mellyel szemben érhetőek el sikerek, de a jelenség teljes felszámolása illúzió. Úgy véli:

„A háborús felfogás hibája, hogy lényegéből adódóan feltételezi egy vagy több meghatározott ellenség létét, a megoldást pedig az ütközetek megnyerésétől várja. Ha azonban a társadalomban létrejövő, egészen pontosan meg nem határozott okok miatt

kitermelődő megnyilvánulásnak tekintjük a terrorizmust, akkor nyilvánvalóan nem egy meghatározott személyi kör, de még nem is csupán valamely szervezet fennállásához vagy elpusztításához kell kötni a győzelmet.”[40]

6.4. Amikor a megelőzés sikertelen

A közbiztonság garantálása mindenkor állami feladat, melyhez rendészeti jogosítványok és eszközök széles tárháza áll a rendelkezésére, és ideális esetben képes megszervezni a közhatalmi szervei közötti hatékony együttműködést. Azonban pont a terrorista cselekmények kapcsán jutunk arra az elkeserítő következtetésre, hogy az állam nem mindig képes eleget tenni az elvárásoknak. Több esetben szólnak arról a hírek, hogy a terrortámadás elkövetője korábban már a hatóságok érdeklődésének homlokterébe került, ám vagy az elégtelen információfeldolgozás, vagy a különböző szervek (rendőrség, nemzetbiztonság) közötti információáramlás hiánya, netán a különböző szervek közötti rivalizálás eredményeként senki nem akadályozta meg a végrehajtásban.[41] Számos példa hozható: A 9/11-es terrortámadás előtt az al-Kaidának olyan szervezési és logisztikai feladatokat kellett végrehajtania, amelyek Horváth L. szerint elgondolkodtatóak. Az alapos tervezés mellett egy Afganisztánból kiinduló az Egyesült Arab Emírátsúkon és Németországon át az USA-ig átívelő finanszírozási, támogatási, kiképzési rendszert kellett kiépítenie, és hónapokon keresztül több országban 18 közvetlen támogató napi ellátását, konspirációját, utaztatását, felderítését és pilótakiképzését kellett megoldania. Az eset rámutatott a figyelmeztető jelek és információk kezelésének és rangsorolásának fontosságára. Horváth L. szerint ennyi jelzés nem hagyható „büntetlenül” figyelmen kívül. Az 9/11-es terrortámadás a biztonsággal összefüggő preventív szabályozásban, például az információcserében, a nemzetközi jog területén, a pénzügypolitikában és még számos más területen fundamentális változásokat hozott.[42] A Stormfront-on, a legrégebbi, legnagyobb, leglátogatottabb és legaktívabb szélsőjobboldali extrémista web fórumon[43] 2008-ban Anders Breivik amellet érvelt, hogy Nagy-Britannia polgárháborúval néz szembe a muszlim bevándorlás miatt. 2011. július 22-én Breivik 77 embert ölt meg az Oslo belvárosában és Utøya szigetén elkövetett terrortámadás során, Norvégiában. Röviddel a terrortámadás előtt az elkövető egy 1500 oldalas manifesztumot posztolt a Stormfront-ra, és több ezer embernek küldte el e-mailben.[44] Bowers, aki 2018 október 27-én a Tree of Life zsinagógában nyitott tüzet, gyakran posztolt antiszemita összeesküvéselméleteket egy extrémista közösségi oldalra, a Gab-ra.[45] Tarrant írt előítéletes kijelentéseket jobboldali extrémista oldalakra, mint világszerte több százan mások, és manifesztuma az elkövetését olyan kevés idővel előzte meg, hogy a biztonsági szektornak nem volt ideje azt megakadályozni 2019. március 15-én. Ezért Battersby és Hall szerint, hacsak nem kerül napvilágra a szándékára mutató új

információ, addig nem megalapozott az az állítás, hogy a biztonsági szektor hanyagsága miatt nem került felfedezésre.[46] Ugyan a biztonsági szolgálatoknak nem sikerült korábban az elkövetőről információt szerezni, de a rendőrségi reakció gyors volt, és az elkövető ellenállását hamar legyőzték és letartóztatták.[47]A halle/saale-i terrortámadással kapcsolatban a német rendőrséget a zsidó közösség kritizálta, amiért az nem volt képes megvédeni a zsinagógát.[48] Az elkövetés jom kippur idején történt, de a rendőrség nem volt tisztában a zsidó ünneppel, ezért a támadás napjára a zsinagógának nem volt különleges védelmi koncepciója (azt a zsidó közösség sem követelte).[49]

6.5. Terrorcselekmények megelőzése büntetőjogi eszközökkel?

A büntetőjogi eszközök önmagukban sajnos nem elégségesek a terrorizmus ellen. Gál rávilágít, hogy a legveszélyesebb terroristát, az öngyilkos merénylőt a jelenleg adott büntetőjogi eszközökkel nem lehetséges visszatartani, mert „neki nincs vesztenivalója”. Gál szerint az öngyilkos merénylőt nem lehet visszatartani cselekménye elkövetésétől, még ha halálbüntetést is helyeznénk kilátásba, vagy azzal sem, ha esetleg a terrorista arra is számítana, hogy akció közben lelőhetik. Legnagyobb veszteség, ami érheti, hogy nem ott és akkor hal meg, ahol, és amikor tervezte. Az öngyilkos merénylővel, pont az egyik legsúlyosabb bűnözési formával szemben a büntetőjog csődöt mond.[50] Az öngyilkos terrorista cselekedetének középpontjában az ellenség mindenáron való elpusztítása áll.[51] Gál álláspontját Fábíán is osztja, ő is úgy véli, hogy az új típusú terroristával szemben a büntetőjog eszközei hatástalanok, a legszigorúbb büntetések kilátásba helyezése sem jár a remélt eredménnyel. Fábíán továbbá rávilágít arra, hogy az utóbbi négy-öt évben jelentős változások történtek. A terrorcselekmények sok esetben nem igényelnek jelentős finanszírozást, előzetes szervezést, előkészítést, létrejött az „olcsó és egyszerű” terrorizmus. A megvalósítás során az elkövetők legtöbbször olyan cselekmények révén követik el tettüket, melyekről korábban sem a jogalkotó, sem a közvélemény nem gondolta, hogy terrorcselekmény tipikus megvalósítási formái lennének. Az öngyilkos terrorista robbanóanyagot kötöz a testére, és nyilvános helyen felrobbantja magát, vagy gépjárművel a tömegbe hajt.”[52]

További riasztó a tény, hogy a terrorizmus finanszírozásával szemben is „... a büntetőjogi eszközök hatékonysága a nullához konvergál.”[53]

Az Europol 2019-es Terrorism Situation and Trend Reportja (TE-SAT) szerint 2018-ban az EU-tagállamokban elkövetett terrorcselekmények többségének elkövetéséhez semennyi vagy csupán minimális finanszírozásra volt szükség, azok előkészítésükben és végrehajtásukban kifinomulatlanok voltak. Az elkövetők különböző módokon, nyomok hagyása nélkül képesek voltak az ilyen akciók elkövetéséhez szükséges anyagi források biztosítására. Amikor külső

anyagi forrásokra van szükségük, a terroristák különböző módszerekhez folyamodnak, melyek bonyolultságukban az egyszerűtől a rendkívül összetettig (Lásd például az al-Kasszám Brigádok, a Hamász katonai szárnyának felhívását a támogatói számára, Bitcoin-os közösségi finanszírozásra.[54]) terjednek.[55] Tálás a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem korlátaira figyelmeztet, mivel az új típusú terrorizmust képviselő terrorista csoportok által elkövetett merényletek szervezése és végrehajtása viszonylag olcsó, és számos szakértő szerint a terrorcselekmények finanszírozásához szükséges pénzügyi tranzakciónál e terrorcsoportok könnyen meg tudják kerülni és valószínűleg meg is kerülik a „hivatalos és követhető” csatornákat.[56] Egyetértek Gál álláspontjával, mi szerint a terroristákat nagyon nehéz elvágni anyagi forrásaiktól, de van értelme próbálkozni, mert az a terrorszervezet, amelyik nem jut elég pénzhez a működési költségeihez, lassan elszorvad.[57] Meliá szerint nem vehetjük természetesnek, hogy a terrorizmus elleni harc jegyében törvénybe iktatott szélsőséges jogszabályok ténylegesen megakadályoznak majd jövőbeli terrortámadásokat. Történelmi tapasztalatok szerint az ilyen jogszabályok elfogadása a teljes büntetőjogot beszennyezhetik. A végeredmény egy kíméletlenebb és drákóibb, a jogállam aláásásával fenyegető büntetőjog lesz.[58]

A terrorcselekmény elkövetésének minél korábbi stádiumban történő megelőzése érdekében a büntetőjogi fellépés egyre inkább preventív jelleget kap. [59] A terrorizmus ellen európai szinten folytatott küzdelem jegyében az Európai Parlament és a Tanács 2017. március 15-én elfogadta a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2017/541 Irányelvet, amely a korábbi, 2002-ben született 2002/475/IB tanácsi kerethatározatot váltja fel. Az Irányelv célja, hogy új kereteket adjon a terrorizmus elleni uniós küzdelemnek és szélesítse a büntetendővé nyilvánítandó cselekmények körét.[60] Az Irányelv olyan magatartások büntetendővé nyilvánítására törekszik, amelyekkel a jövőben sikeresebb lehet az Unió a terrorizmus elleni küzdelemben, és amelyek révén lehetővé válik, hogy a büntetőjog eszközével emeljék ki az egyes tagállamok a gyanús elemeket a társadalomból még azelőtt, hogy az egyes terrortámadásokat végrehajtották volna. Ezen utóbbi cselekményeket az Irányelv, mint a terrorizmussal összefüggő bűncselekményeket határozza meg.[61] A terrorcselekmény tényállása mellett külön szabályozásra kerülnek a terrorizmussal összefüggő bűncselekmények, melyek révén az Unió azt reméli, hogy a terroristagyánús személyek még egy adott akció végrehajtása előtt – az előkészítő fázisban, vagy akár még azt megelőzően – kiemelhetők lesznek a társadalomból.[62] Az implementáció során hazánknak is ügyelnie kell, hogy az új tényállások összhangban legyenek az alapvető emberi jogi normákkal és az alkotmányos büntetőjog követelményrendszerével is. [63]

6.6. A titkosszolgálatok kitüntetett szerepéről a megelőzés terén

Finszter szavait idézve: „Nem véletlen, hogy a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelmet gyakran nevezik bűnügyi hírszerzésnek, jelezve, hogy az ilyen típusú deliktumok felderítésében csak a titkosszolgálati eszközök lehetnek eredményesek.”[64]

Boda szerint a nemzetközi terrorizmus elleni hatékony fellépéshez nemzetközi összefogás szükséges, a felderítést és a hírszerzést pedig a megelőzés leghatékonyabb eszközének tartja, a terrorista szervezeteket a lehetséges finanszírozási forrásaitól el kell vágni, és fel kell készülni a támadások megelőzésére és megakadályozására.[65] Nemzetbiztonsági szempontból az egyes államok, államcsoportok nemzetközi összefogása sokat jelent a nemzetközi terrorizmus ellen, de annak fenyegetése az ISIS felszámolása után sem fog eltűnni.[66]

Bizonyos területek, mint a terrorizmus, a határokon átnyúló bűnözés, a migráció vizsgálata egyszerre tartozik a nemzetbiztonsági szervek és a bűnüldöző hatóságok feladatkörébe, az egyes területeken belül akár több szerv is végezhet egyidőben titokban információgyűjtést. Leginkább az érintett felek konszenzusteremtő képességén múlik az együttműködés, az adatok cseréje. Szükséges egy olyan közös szervezet, amely képes lehet valamennyi érintett szerv adattartamának elérésére és feldolgozására.[67]

A biztonsági szolgálatok csak az olyan gyanúsítottakat figyelhetik meg, akiről tudnak. A többiek felfedezetlenül maradnak, amíg le nem csapnak. Lehetetlen mindet azonosítani, mielőtt támadnak, ezért lehetetlen minden potenciális célpontot megvédeni. A biztonsági erők legnagyobb törekvései ellenére néhány támadás végül át fog csúszni, és sikeres lesz.[68]

A nemzetbiztonsági szolgálatok titkos információgyűjtését elősegíti a társszolgálatokkal és a nemzetközi szervezetekkel (NATO, EU, ENSZ, EBESZ) történő kooperáció és a bilaterális kapcsolatok.[69] A 9/11-, majd az azt követő európai terrorcselekmények hatása a titkosszolgálatokra részben abban manifesztálódott, hogy jelentős politikai támogatás és elvárás mellett mind nemzeti, mind nemzetközi szinteken erősödött az együttműködés. Az érdemi, konkrét adat- és tapasztalatcserét lehetővé tevő multilaterális szervezetek megszorodtak, létrejöttek a fundamentumai a közös nemzetközi adatbázisoknak is. A nemzeti szintű információ-megosztásban rejlő kockázatok felismerése vezetett a NATO/EU tagállamok ún. (terrorellenes) fúziós vagy koordinációs központok létrehozásához.

Magyarországon ennek jegyében jött létre 2003-ban a Terrorellenes Koordinációs Bizottság (TKB). Munkáját 2010-ig a Nemzetbiztonsági Hivatal, majd az után a Terrorellhárítási Központ (TEK) hangolja össze, tagja a terrorellenes küzdelemben érintett valamennyi rendőri és nemzetbiztonsági szervezet.[70] Az intézményi rendszer reformja nélkül a jövőben nem képzelhető el hatékony terrorellenes fellépés. Az önálló, fúziós központként funkcionáló

terrorelhárítási szolgálat felállítása tekintetében Magyarország sok tekintetben példaértékűként is tekinthető.[71]

Egyetértek Kis-Benedek és Kenedli-vel:

„Véleményünk szerint Európában, így Magyarországon is az ilyen típusú terrorizmus terjedésének megállítása és ellenőrzés alá vonása érdekében két fő területen kell lépéseket tenni a közeljövőben. Egyrészt meg kell állítani a terrorgyanús személyek határokon átnyúló mozgását, és ezzel egyidejűleg szükséges megakadályozni az iszlám ultrakonzervatív szunnita értelmezését valló, szalafita terrorista propagandának kitett személyek – főként fiatalok – radikalizálódását különféle intézkedésekkel.”[72]

Ha korábban még nem volt az, mára már egyértelművé vált, hogy ugyan a terroristák katonai semlegesítése és a terrorista szervezkedések megakadályozása kiemelt fontosságú célok, és azoknak is kell lenniük, de ezek nem elegendők az erőszakos extrémizmus globális fenyegetésének semlegesítéséhez. Gátat kell szabni az új extrémisták áradatának. Az erőszakot igazoló extrémista nézetek kialakításával vagy elfogadásával történő radikalizáció is lehetséges út a terrorizmusban való részvétel felé, de természetesen nem az egyetlen. A radikális nézetek feltétlen nem vezetnek terrorizmushoz, és azok nem mindig annak az előjelei. A legtöbb radikális ideát valló ember nem vesz részt terrorizmusban, és sok terrorista, még azok is, akik egy ügyért küzdenek, nem mélyen ideologizáltak és nem feltétlenül radikalizálódnak a hagyományos értelemben.[73]

7. A terrorcselekmények megelőzésének internethez kötődő módszerei

A terroristák kezében a modern számítástechnológiai eszközök és az internet mint új „fegyver” jelent meg, akik céljaikra fel- (és ki)használják a modern technika lehetőségeit, élve ugyanazokkal a technika teremtette előnyökkel, amelyekkel bárki más is.[74]

Osztom Conway álláspontját, aki szerint az internet jelentős és sokoldalú szerepet játszik korunk erőszakos extrémizmusában és terrorizmusában. [75] Egyetértek Molnár gondolataival: “Mint mindenre, így a bűnmegelőzésre is igaz, hogy csak és kizárólag folyamatos megújulás és fejlődés mellett lehet eredményes.”[76]

A terrorizmus elleni harcban a hagyományos intézkedések mellett a kibertérben való védelemre és biztonságra is fokozott figyelmet kell fordítani. A kormányoknak és a nemzetközi szervezeteknek olyan intézkedéseket, szervezeti struktúrákat kell kialakítaniuk,

melyek lehetővé teszik a terrorizmussal szembeni hatékony fellépést a kibertérben is. A szolgáltatókat a nemkívánatos tartalmak, weboldalak, közösségimédia-fiókok eltávolítására folyamatosan rá kell kényszeríteni. A terrorellenes szervezeteknek folyamatosan monitorozniuk kell a kibertéri aktivitást, fel kell térképezni a weboldalakat, közösségi médiafelületeket, figyelni kell a rajtuk folyó információs tevékenységet, és meg kell tenniük a szükséges lépéseket. A nyilvános weben való aktivitás többek között ennek köszönhetően is visszaszorult, de a kibertérben újabb és újabb lehetőségek nyílnak meg előttük, és megtalálják a kapcsolattartás és kognitív befolyásolás új módjait és technikáit. A hatékony terrorizmus elleni fellépés során a nemzeti és nemzetközi szervezeteknek, hatóságoknak a kibertérben megjelenő kihívásokat is kezelniük kell.[77] Az internet a radikalizáció folyamatának hajtóereje és elősegítője.[78] Az internet a rendvédelmi szervek számára is használandó kommunikációs csatornaként. A médiafigyelés kiteljesedéseként a radikalizálódó hírportálokon, fórumoldalakon rövid tanulmányokkal, hozzászólásokkal moderálni, a szélsőséges, befolyásoló propagandát, lejáratni, kiszorítani is lehet, amihez képzett, motivált állomány szükséges.[79] Egyetértek Kis-Benedekkel és Kenedlivel, hogy fontos a terrorizmus propagandájával szembeni fellépés. Különösen az interneten terjesztett tanok, toborzó videók felkutatása, az eredetük megállapítása és azok eltávolítása is szükséges, megóvva ezáltal azokat, akik magukban hordozzák a radikalizálódás lehetőségét.[80] Például Dylann Roof, aki 2015 júniusában 9 fekete egyháztagot ölt meg az Emanuel Emanuel afrikai metodista-episzkopális templomban, online radikalizálta önmagát.[81] Előfordult több esetben, hogy egy merénylő nem tartozott konkrétan valamely terrorszervezethez, azonban az elektronikus tömegtájékoztatási eszközök segítségével sugárzott propagandával egyetértve, a radikalizálódás irányába fordult, a szervezetnek „húségesküt téve”. [82]

Egyetértek Dornfeld gondolataival a kiberterrorizmussal kapcsolatban:

„A kiberterrorizmusról szóló diskurzus kapcsán sokszor kevésbé kap helyet a terroristák egyéb internetes tevékenységének vizsgálata, amely talán a legkomolyabb negatív hozadéka a kiberterrorizmus veszélyessége túlértékelésének. Ezek jóval kevésbé ijesztő tevékenységek, mint például egy erőmű felrobbantása, de véleményem szerint jóval veszélyesebbek. Az elmúlt évek nyugat-európai terrortámadásaiban jelentős szerepet játszott a terroristák internetes kommunikációja, az aktív dzsihadista propaganda és persze azok a pénzügyi támogatások, amelyeket a terrorszervezetek az internet segítségével szereztek meg. Véleményem szerint ez egy olyan téma, amivel szemben a jövőben még keményebben kell fellépnie a nemzetközi közösségnek.” [83]

Az interneten a terroristák megfigyelhetőek, a tevékenységük tanulmányozható; vannak elméletek, melyek szerint online jelenlétük valójában ellenük dolgozik. A különféle online

felületek, a weboldalak és netes fórumok Conway szóhasználatával egy "korai figyelmeztető rendszerként" funkcionálnak a terrorcselekményeket illetően.[84] Moutot szerint ugyan az okostelefon a terroristák kezében komoly „fegyver” lehet, viszont az a titkosszolgálatok számára egy eszköz is, hogy őket lekövethessék, így az „kétélű kard” a kezükben.[85] Az OSINT, mely emberi erőforrással végzett felderítés, az elektronikus és a nyomtatott médiumokban megjelent, valamint az internetre, közösségi oldalakra, videomegosztókra feltöltött anyagok elemzését és ezekből történő információszerzést jelenti. A terrorizmus esetében alkalmazható elsősorban. A különböző radikális nyilatkozatok a cselekmény megelőzését eredményezheti.[86]Egyértelmű, hogy az internet biztosította anonimitás nem csak a terroristáknak kedvez, az lehetőséget ad fedett ügynökök beépülésére is. Az USA-ban számos FBI-ügynöknek sikerült már terrorszervezetekbe beépülni, és ilyen módon terrortámadásokat megghiúsítani.[87] Ahogy Máté fogalmaz:

„A számítógép alapú technológiák az élet egyre több területén jelennek meg. Ebből adódóan a bűnelkövetés és a bűnüldözés is egyre nagyobb számban találkozik a technológia kézzel fogható (hardver) és meg nem ragadható (szoftverek és új viselkedési minták) jellemzőivel. Ezeket a komponenseket az elkövetők hol eszközként, hol pedig egyszerű mindennapi tárgyként használják, s ily módon a cselekmények digitális lenyomatait, digitális bizonyítékait (digital evidence) hagyják maguk után. Ezek a bizonyítékok gyakran nem láthatók, vagy hétköznapi eszközökkel nem hozzáférhetők. Beszerzésükhöz, rögzítésükhöz, megőrzésükhöz és bemutatásukhoz megfelelő – a legtöbb esetben magas szintű – informatikai szakmai tudásra és gyakorlatra van szükség. Ez utóbbi képességekkel és készségekkel az igazságügyi informatikai szakértők rendelkeznek, aki a bizonyítékok feltárásával és később interpretálásával segítik a nyomozó hatóság, majd a bíróság munkáját.”[88]

Javaslatok

A terroristák által használt okostelefonos applikációk, továbbá az általuk frekventált weboldalak, online platformok és virtuális terek mind olyan felületek, amelyek lehetőséget adnak információszerzésre, felderítésre, leplezett eszközök használatára, terror-elhárítási célból[89], továbbá fedett ügynökök terroristák közé történő beépülésére, és ezáltal terrorcselekmények elkövetésének és toborzás megakadályozására A terroristákhoz kötődő alkalmazásokat fel kell törni, továbbá megfigyelő malware-ekkel ellátott hamis terrorista alkalmazásokat szükséges fejleszteni[90], ezek használatával terroristák közé beszivárogni és ezáltal terrorcselekményeket megelőzni.[91] Fábrián a következő megállapításokat teszi: „Úgy tűnik, napjaink terroristái jellemzően magányos elkövetők. A norvég Breivikre gondolva igazat kell adnunk Hankiss Ágnesnek, aki szerint azon esetek, melyekben az elkövető valóban minden külső (eszmei, anyagi) támogatás nélkül szervezi meg és hajtja végre az

akcióját, sokkal inkább tartoznak a klinikai pszichológia körébe. Az ilyen elkövetőkkel szemben a nemzetbiztonsági szolgálatok valójában tehetetlenek.”[92] Véleményem szerint az ilyen elkövetőkkel szemben sem teljesen tehetetlenek a nemzetbiztonsági szolgálatok. Egy személy interneten történő radikalizációjának (manapság általában ott történik) mindig vannak nyomai, de ezeket tudni kell hol keresni. A terroristák mindenféle szervezkedése, kommunikációja, toborzása, egy magányos személy radikalizációjának folyamata (ennek felismerésének tekintetében a személy környezetére is felelősség hárul), a terrorcselekmények előkészítése, a terrorizmus finanszírozása nem vákuumban történik, hanem ezek mind digitális nyomokat[93] hagynak maguk után, ezeknek mindig van nyoma online térben, különböző fórumokon, platformokon, üzenetküldő alkalmazásokban etc. Ezeknek a jeleknek, nyomoknak az időben történő felfedezése a terrorizmus és terrorizmus elleni küzdelem szempontjából kritikus fontosságú. Naprakészen szükséges ismerni és nyomon követni gépi és emberi eszközökkel, hogy a terroristák mire, miért és hogyan használják az internetet és a különféle alkalmazásokat, továbbá milyen internetes oldalakon, alkalmazásokon folytatják a tevékenységüket. Minden internethasználó megfigyelését, vagy az arra való törekvést rendkívül aggályosnak tartom, de az ismert platformok, személyek célzott megfigyelését a téma szempontjából elengedhetetlennek. A nyomozó hatóságok és titkosszolgálati szervek szerepe egyértelműen kitüntetett a terrorcselekmények megelőzése szempontjából, ahol felkészült és nyelveket jól beszélő állományra van szükség, akiknek a megfelelő szakértőket is, informatikai szakértőket, tolmácsokat etc. mindenképpen be kell vonniuk a munkájuk során.

[1] A címet Kőhalmi László hasonló című tanulmányai inspirálták. Lásd: Kőhalmi László: Gondolatok a vallási indíttatású terrorizmus ürügyén, *Belügyi Szemle*, LXIII. évf., 2015/7-8. sz. 52-71. Lásd még: Kőhalmi László: Gondolatok a jövedéki adómorálról. *Büntetőjogi Szemle*, 2018/2. sz. 51-53.

[2] Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései, UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr 2011. 11.

[3] A migráció és a kriminalitás kapcsolatáról bővebben: Kőhalmi László: A migráció és a kriminalitás néhány összefüggése, *Jura*, 2016/22. sz. 94-99.

[4] Gál István László: Korrelációs kapcsolat az illegális migráció és a terrorizmus finanszírozásának volumene között, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI.: A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2019, 217.

[5] Resperger István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, in Resperger István (szerk.): Nemzetbiztonsági alapismeretek, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 86.

[6] A. Triandafyllidou – T. Maroukis: Migrant smuggling: Irregular migration from Asia and Africa to Europe, Springer, 2012, 1. Idézi: Bartkó Róbert: Az illegális migráció és a terrorizmus kapcsolata az EUROPOL és FRONTEX jelentéseire tekintettel, in Bartkó Róbert (szerk.): A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Budapest, Gondolat Kiadó, 2019, 167.

[7] Hautzinger Zoltán: A terrorizmus elleni küzdelem idegenjogi eszközei, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI.: Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2015, 203.

[8] FRONTEX Risk Analysis for 2018, 8. Idézi: Bartkó Róbert: Az illegális migráció és a terrorizmus kapcsolata az EUROPOL és FRONTEX jelentéseire tekintettel, in Bartkó Róbert (szerk.): A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Budapest, Gondolat Kiadó, 2019, 167.

[9] Bartkó Róbert: Az illegális migráció és a terrorizmus kapcsolata az EUROPOL és FRONTEX jelentéseire tekintettel, in Bartkó Róbert (szerk.): A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Budapest, Gondolat Kiadó, 2019, 180.

[10] FRONTEX Risk Analysis for 2020, 22.

[11] Europol's 2019 EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), 6-7.

[12] Graham Macklin: The El Paso Terrorist Attack: The Chain Reaction of Global Right-Wing Terror, CTC Sentinel, XII. évf., 2019/11. sz. 1.

[13] Alex Amend: Analyzing a terrorist's social media manifesto: the Pittsburgh synagogue

shooter's posts on Gab

<https://www.splcenter.org/hatewatch/2018/10/28/analyzing-terrorists-social-media-manifesto-pittsburgh-synagogue-shooters-posts-gab> (2020.06.17.)

[14] Charles Crothers – Thomas O'Brien: The Contexts of the Christchurch terror attacks: social science perspectives, *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, XV. évf. 2020/2. sz. 248.

[15] Uo. 17.

[16] Daniel Koehler: The Halle, Germany, Synagogue Attack and the Evolution of the Far-Right Terror Threat, *CTC Sentinel*, XII. évf., 2019/11. sz. 14.

[17] Macklin: i.m. 1.

[18] United States of America v. Patrick Wood Crusius, Case 3:20-cr-00389-DCG 02/06/20 1-2.

[19] Blyth Crawford – Florence Keen: The Hanau Terrorist Attack: How Race Hate and Conspiracy Theories Are Fueling Global Far-Right Violence, *CTC Sentinel*, XIII. évf., 2020/ 3. sz. 1.

[20] Macklin: i.m. 1.

[21] A 3D nyomtatás jelentette kihívásokról: Nagy Zoltán András: A 3D nyomtatás, mint a jogrendszer érintő új kihívás. *Magyar Jog*, LXI. évf. 2017. 613–621.

[22] Colin P. Clarke: Trends in Terrorism: What's On the Horizon in 2020

<https://www.fpri.org/article/2020/01/trends-in-terrorism-whats-on-the-horizon-in-2020/> (2020.06.18.)

[23] Greg Simons – Cristina Bianca: The Specter of Terrorism During the Coronavirus Pandemic

<https://www.e-ir.info/2020/05/08/the-specter-of-terrorism-during-the-coronavirus-pandemic/> (2020.06.18.)

[24] Nemzetközi küzdelem a terrorizmus ellen (A 2004. november 6-án rendezett országos konferencia előadásai), *A Történelemtanári továbbképzés kiskönyvtára XXXVI, Sorozatszerk.:*

Szabolcs Ottó, Budapest, 2005, 22-23.

[25] Alex B. Schmid: Towards Joint Political Strategies for De-legitimising the Use of Terrorism, in Alex B. Schmid (szerk.): Countering Terrorism through International Cooperation, Milánó, ISPAC, 2001, 266-273. Idézi: Tálás Péter – Póti László – Takács Judit: A terrorizmus elleni küzdelem fogalmi és tartalmi keretei, különös tekintettel annak katonai dimenziójára, ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓ KÖZPONT ELEMZÉSEK, 2004/3. 3.

[26] Vadai Ágnes: A terrorizmus a nemzetközi jogban, Egyetemi disszertáció, Budapest, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, 1997, 60. Idézi: Korinek László: A terrorizmus – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia, Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006, 458-459.

[27] Bolgár Judit-Szternák Nóra-Szternák György: A terrorizmussal kapcsolatos kutatások legújabb eredményei, Felderítő Szemle, IV. évf. 2005/4. sz. 24.

[28] Resperger István: Terrorista szervezetek, módszerek, eljárások, Szakmai Szemle, XVI. évf. 2018/2. sz. 27.

[29] Paul Wilkinson: Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response, London and New York, Routledge, 2006, 90-91.

[30] Horváth L. Attila: A terrorizmus csapdájában, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2014, 241-243.

[31] Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései, Győr, UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., 2011, 84-85.

[32] Jonathan Barker: A terrorizmus. Budapest, HVG Kiadói Rt., 2003, 145-146.

[33] Fábrián Péter: A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései, Büntetőjogi Szemle, 2018/2. sz. 49-50.

[34] Korinek László: A terrorizmus – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia, Budapest, CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006, 457-458.

[35] Rada Mátyás – Vajda Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája,

Külügyi Szemle, 2010/1. sz. 148.

[36] *Uo.*151.

[37] Csányi Csaba: 9/11-re adott lehetséges válaszok az Egyesült Államok és Németország példáján keresztül. ACTA HUMANA, 2016/5. sz. 15.

[38] Caleb Carr: Terrorism as Warfare: The Lessons of Military History, World Policy Journal, XIII. évf., 1996/1997/ 4. sz. 1.

[39] Korinek László: A terrorizmus, Belügyi Szemle, 2015/7-8. sz. 11.

[40] *Uo.* 34.

[41] Fábíán Péter: Terrorcselekmények és a magánbiztonság kapcsolatának aktuális összefüggései, Magyar Rendészet, 2018/4. sz. 99.

[42] Horváth L.: i.m. 209.

[43] Ryan Scrivens: Exploring Radical Right-Wing Posting Behaviors Online, Deviant Behavior, 2020, 3.

[44] Bennett Kleinberg - Isabelle van der Vegt- Paul Gill: The temporal evolution of a far-right forum, Journal of Computational Social Science, 2020, 1-2.

[45] Beckett, Lois: Pittsburgh shooting: suspect railed against Jews and Muslims on site used by 'alt-right'

<https://www.theguardian.com/us-news/2018/oct/27/pittsburgh-shooting-suspect-antisemitism> (2020.06.17.)

[46] John Battersby-Rhys Ball: Christchurch in the context of New Zealand terrorism and right wing extremism, Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism, XIV. évf., 2019/3. sz. 6.

[47] Crothers -O'Brien: i.m. 248.

[48] <https://www.ft.com/content/d22459c8-eb42-11e9-a240-3b065ef5fc55> (2020.06.18.)

[49]

https://www.spiegel.de/panorama/justiz/halle-anschlag-auf-synagoge-polizei-war-juedischer-f-eiertag-nicht-bekannt-a-7ef5bd6e-c38b-40ea-80d1-ac005a322338?fbclid=IwAR3wi7DOh10WstBd_muQ_peQxHla0To5kHmRqeWbccAmvSU1iKyOrK-qtqQ (2020.06.17.)

[50] Gál István László: A terrorizmus finanszírozása, Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, 2010, 3.

[51] Bolgár-Szternák-Szternák: i.m. 18.

[52] Fábrián Péter: A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései, Büntetőjogi Szemle, 2018/2. sz. 49.

[53] Gál István László: Új biztonságpolitikai kihívás a XXI. században: a terrorizmus finanszírozása, Szakmai Szemle, 2012/1. sz. 15.

[54] Yaya Fanusie: Hamas Military Wing Crowdfunding Bitcoin

<https://www.forbes.com/sites/yayafanusie/2019/02/04/hamas-military-wing-crowdfunding-bitcoin/#306575c34d7f> (2020.06.17.)

[55] Europol's 2019 EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), 17.

[56] Tálás Péter: Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus, in Tálás Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006, 19-20.

[57] Gál István László: A terrorizmus finanszírozása, Pécs, PTE Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, 2010, 11-12.

[58] Manuel Cancio Meliá: *Terrorism and Criminal Law: The Dream of Prevention, the Nightmare of the Rule of Law*, *New Criminal Law Review*, XIV. évf., 2011/1. sz. 122.

[59] Ulrich Sieber – Benjamin Vogel: Terrorizmusfinanszírozung. Prävention im Spannungsfeld von internationalen Vorgaben und nationalem Tatstrafrecht, Berlin, Duncker & Humblot, 2015, 1. Idézi: Neparáczki Anna Viktória: A terrorizmus finanszírozása büntettének szabályozása a nemzetközi elvárásokra figyelemmel, *Ügyészégi Szemle*, II. évf. 2017/ 2. sz. 7.

[60] Lásd az Irányelv Preambulumának (2) bekezdését. Idézi: Bartkó Róbert – Sántha Ferenc: *Az Európai Unió jogalkotása és hatása a terrorcselekmény hazai büntetőjogi szabályozására*, Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, LXXXI. évf. 2018. 83.

[61] Bartkó – Róbert – Sántha Ferenc: *Az Európai Unió jogalkotása és hatása a terrorcselekmény hazai büntetőjogi szabályozására*, in Homoki-Nagy Mária – Karsai Krisztina – Fantoly Zsanett – Juhász Zsuzsanna – Szomora Zsolt – Gál Andor (szerk.): ÜNNEPI KÖTET DR. NAGY FERENC EGYETEMI TANÁR 70. SZÜLETÉSNAPJÁRA, Szeged, Balogh Elemér dékán, 2018, 83.

[62] Bartkó Róbert: Az Unió 2017/541. Sz. Irányelvének hatása a V4 országainak büntető anyagi jogszabályalkotására, in Bartkó Róbert (szerk.): *A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2019, 138.

[63] Bartkó – Sántha: i.m. 100.

[64] Finszter Géza: *Rendészettan*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 78.

[65] Boda József: A terrorizmus rövid története és az ellene való fellépés lehetőségei, *Rendvédelem-történeti Füzetek*, XIII. évf., 2007/16. sz. 47.

[66] Boda József: *A XXI. század nemzetbiztonsági kihívásai*, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán szerk.: *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.: A XXI. század biztonsági kihívásai*, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2018, 10.

[67] Urbányi András: Nemzetbiztonsági vs. Bűnügyi felderítés – a megszerzett információkkal való gazdálkodás kérdései, *Szakmai Szemle*, XVII. évf., 2019/ 4. sz. 28.

[68] Kis-Benedek József: *The Islamic State and the intelligence*, *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015. III. évf. különsz. 47.

[69] Resperger István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések, in Resperger István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 31.

[70] Kovács Zoltán András: A polgári elhárítás negyedszázada (1990–2016), in Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése: Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági*

elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 169-170.

[71] Kasznár Attila: Az európai terrorelhárítás jelene és jövője, in Drusza Tamás (szerk.): A magyar elhárítás fejlődése: Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 191.

[72] Kis-Benedek József –Kenedli Tamás: A terrorfenyegetettség új tendenciái és lehetséges válaszlépések, Szakmai Szemle, 2015/1. sz. 27.

[73] Randy Borum: Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Definitions and Applications of Social Science Theories, Journal of Strategic Security, IV. évf., 2011/4. sz. 8.

[74] Nagy Zoltán András: Tradicionális bűncselekmények számítógépes hálózatokon, JURA, XIII. évf., 2007/1. sz. 127.

[75] Maura Conway: Determining the Role of the Internet in Violent Extremism and Terrorism: Six Suggestions for Progressing Research, Studies in Conflict & Terrorism, XL. évf., 2017/11. sz. 91.

[76] Molnár István Jenő: A bűnmegelőzés értelmezése és magyarországi fejlődése, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI.: A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2019, 89.

[77] Haig Zsolt: Információs műveletek a kibertérben, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018, 302-303.

[78] Mitchell D. Silber – Arvin Bhatt: Radicalization in the West: The Homegrown Threat, New York, New York Police Department, 2007, 8.

[79] Uo. 156.

[80] Kis-Benedek –Kenedli: i.m. 31.

[81] Berman, Mark: Prosecutors say Dylann Roof 'self-radicalized' online, wrote another manifesto in jail
[https://www.washingtonpost.com/news/post-nation/wp/2016/08/22/prosecutors-say-accused-charleston-church-gunman-self-radicalized-online/\(2020.06.18.\)](https://www.washingtonpost.com/news/post-nation/wp/2016/08/22/prosecutors-say-accused-charleston-church-gunman-self-radicalized-online/(2020.06.18.))

[82] Bartkó Róbert: Az Unió 2017/541. Sz. Irányelvének hatása a V4 országainak büntető anyagi jogszabályalkotására, in Bartkó Róbert (szerk.): A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században, Budapest, Gondolat Kiadó, 2019, 144.

[83] Dornfeld László: Kiberterrorizmus – a jövő terrorizmusa?, in Mezei Kitti (szerk.): A bűnügyi tudományok és az informatika. Budapest-Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019, 61.

[84] *Maura Conway*: Terrorist 'Use' Of The Internet And Fighting Back, *Information & Security: An International Journal*, 2006/19. sz. 21.

[85] MICHEL MOUTOT: SMARTPHONES: A DOUBLE-EDGED SWORD FOR TERRORISTS

<https://phys.org/news/2018-11-smartphones-double-edged-sword-terrorists.html>
(2020.06.18.)

[86] Katona László: A terrorizmus és a szervezett bűnözés elhatárolásának aktuális dilemmái, *Felderítő Szemle*, XII. évf., 2013/3. sz. 70.

[87] Kis-Benedek József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2016, 195-196.

[88] Máté István Zsolt: A digitális bűnfelderítés gyakorlata, avagy az igazságügyi informatikai szakértő a büntetőeljárásban, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.: Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2013, 365.

[89] A titkosrendőri munka tartalmáról bővebben: Finszter Géza: Szabályozott felderítés – titkosított büntetőeljárás, *Miskolci Jogi Szemle*, XIV. évf., 2019/2. sz. 280-281.

[90] Rita Katz: Almost Any Messaging App Will Do—If You're ISIS

https://motherboard.vice.com/en_us/article/kb7n4a/isis-messaging-apps (2020.06.18.)

[91] Serbakov Márton Tibor: Az online felületek és okostelefonos alkalmazások, mint a terrorcselekmények előrejelző rendszerei, in Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Pécsi

Határőr Tudományos Közlemények XXI.: A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői, Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 2019, 124.

[92] Hankiss Ágnes: Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban, in A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése, Budapest, Nemzetközi tudományos-szakmai konferencia. Duna-palota 2013. szeptember 30.-október 1. BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság, 2014, 98-99. Idézi: Fábrián Péter: A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései, Büntetőjogi Szemle 2018/2. sz. 45.

[93] „A nyomozás során kiemelkedő szerepe van a digitális adatnak. Nemcsak az online, hanem a digitális környezetben megvalósított bűncselekmények is mindig digitális lábnyomot hagynak maguk után, amelyekből digitális adatok nyerhetők ki. Ezt hívjuk digitális nyomnak.” Torma Adrienne – Bendes Ákos László: A cybercrime és a gyermekpornográfia összeolvadása, in Bendes Ákos – Nagy Melánia – Tóth Dávid (szerk.): Lépést tud-e tartani a jog a XXI. század kihívásaival?, Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2019, 20.